

Els retaules, històries i descobertes

Gaudí, Jujol, Mallorca

Jujol un món obert a l'art, la seva obra

Com altres joves arquitectes de l'època, Jujol s'entusiasmà amb Gaudí i l'admirà. L'art de Jujol com el de Gaudí, neix de la natura i de la geometria; els dibuixos de flors i ocells de Jujol són senzillament admirables, però al mateix temps la capacitat imaginativa del mestre hi afegeix un sentit cromàtic i barroc ple de força.

Durant els anys de col·laboració plena amb Gaudí (1904-1914), va aportar innovacions formals a l'arquitectura del mestre, Jujol va crear el banc de la ceràmica i les cúpules de la sala hipòstila del parc Güell, la façana decorada de la casa Batlló o els balcons de ferro forjat i els sostres de guix dels pisos de la casa Milà, per a E. Jardí (1972).

Sala hipòstila Parc Güell

Casa Batlló

Casa Milà

Josep Maria Jujol, serà el col·laborador més vibrant de Gaudí, va demostrar que tenia una gran capacitat pictòrica, fou una gran inspiració i ajuda en la policromia d'algunes de les seves obres.

S'ha dit, com anècdota, Joan Bassegoda (1990), que Jujol era capaç de dibuixar qualsevol monument abans que el fotògraf hagués muntat la baluerna del trípod, cambra i drap negre que aleshores en feia servir. S'ha parlat de la connexió i influència mútues del mestre i de l'alumne, entre Gaudí i Jujol, i de les obres en què van participar o col·laborar.

Recordem, de les persones que més han investigat les relacions reals i les col·laboracions de Jujol amb Gaudí, és justament el seu fill, Josep Maria, historiador de l'obra de l'arquitecte, a la seva mort tenia 15 anys.

Darrerament, l'Arxiu Jujol, ocupa tota la seva vida a més de col·laborar en publicacions i en la programació i presentació de les diferents exposicions i actes sobre la vida i obra del seu pare.

Jujol es mou dintre del cercle format entorn d'Antoni M. Galissà i Soqué, catedràtic d'Arquitectura.

Així, segons l'arquitecte Ramon Úbeda, coordinador de l'exposició a sant Joan d'espí, *"El que no tothom sap és que la decoració ceràmica de la façana de la casa Batlló, els sostres de l'interior de la Pedrera i el ferro forjat dels balcons són obra de Jujol". Per a, Jujol Jr. (1998), a la casa Batlló ja el va posar a prova i el resultat va ser òptim.*

Bassegoda (1971), confirma que la decoració d'interiors hi va col·laborar Jujol. Segons Ràfols, Jujol va dibuixar alguna de les xemeneies en deixar l'obra Gaudí.

Està confirmada doncs l'aportació de la seva fantasia en els sostres del pis principal i en la ferramentada dels balcons.

L'altre fet confirmat per Jujol fill: "Quan Gaudí era a Mallorca, Jujol quedava encarregat de la direcció de les seves obres de la casa Milà. Les vistoses baranes d'aquesta casa són idea de Gaudí, però la majoria les va realitzar Jujol. Sabem amb certesa que algunes baranes són exclusives de Jujol, però malauradament ignorem quines són".

Gaudí estava treballant al Parc Güell (1909-1914) i les intervencions de Jujol les podem concretar: El fragmentat revestiment del blanc i el sostre de la Sala Hipòstila, conegut com el "trencadís" i convertit en un dels símbols del modernisme, és obra de Jujol. Ramon Úbeda (1990), també ho confirma: el trencadís mosaic dels bancs del parc Güell, un dels símbols del modernisme català també és obra seva.

Si ens preguntem, entre altres obres, com foren les obres a la catedral de Mallorca, començada per Gaudí el 1903, Jujol no hi treballà fins al període de 1910-1914.

Segons Bassegoda (1971), destaca la seva participació *“Jujol actuó como pintor decorador con unas extraordinarias manchas de color en las sillas de oro y en la sala capicular que anticiparon todas la técnicas del momento moderno”*

L'obra personal de Jujol a Palma (Mallorca), segons el seu fill Josep Maria (1998), *“És ben visible, als ulls de qualsevol observador mitjanament coneixedor dels dos artistes. El traç jujolià i el seu equilibri i vigor cromàtic sobresurten entre les formes gaudinianes. Dos estils amb personalitat pròpia que es complementen”*.

La cripta de la Colònia Güell (1898-1915) ha estat considerada una de les peces fonamentals de l'arquitectura del segle XX.

Disset anys després de la mort de Gaudí hi treballà Jujol. L'altar major de la cripta fou projectat per Jujol així com el disseny i decoració del sagrari, el 1943, de semblants característiques que el de Guimerà, construït en 1944.

En altres paraules Josep Maria Jujol Jr. explica que *“Gaudí descobreix Jujol”* i afegeix que pel que fa a la seva col·laboració *“constructivament Gaudí influència Jujol i decorativament Jujol influència a Gaudí”*

Fet molt clar i transparent, Montserrat Duran, arxivera de Sant Joan Despí i autora del llibre Josep Maria Jujol a Sant Joan Despí, destaca que *“Jujol agafa l'últim modernisme, pren la part més plàstica del modernisme on predominen el color, la forma i les textures. Així Jujol reinterpreta el modernisme”*.

Jujol, un món obert a l'art

Ara s'està descobrint, estudiant i divulgant el món del dibuix de color i de la cal·ligrafia de Jujol.

Jujol com a dibuixant, era d'esperit d'exquisida sensibilitat, amb sorprenent facultat retentiva i mà de rara habilitat pel dibuix, en la tècnica del qual no reconeix secrets. La seva facilitat pel dibuix era reconeguda. Es diu que no calia que projectes un edifici, ni tan sols que compongués un objecte amb les mans; en tenia prou amb un tros de paper i cartons, que després enganxava damunt de fulls de paper de barba i els policromava.

Bassegoda (1990) assegura, sense marge d'error, que Jujol ha estat el més gran dibuixant del segle XX i no hi ha cap artista, ni a Europa ni a Amèrica, que se li pugui comparar.

A més, Jujol fou un escultor, un aquarel·lista, un decorador, un pintor i esgrafiador. Segons E. Jardí (1972), Jujol tenia més dots de pintor que d'arquitecte i va fer uns rellevants serveis al mestre en la policromia de la columnata del Parc Güell, de cases Batlló i de la seu mallorquina, i agosarats treballs de forja a casa Milà, obres de l'etapa de Gaudí que cap altre ajudant no hagués pogut seguir, llevat de Jujol.

La cal·ligrafia de Jujol és un dels detalls a destacar per la seva policromia amb colors i vius i llampants.

El color era altra de les seves implicacions en gairebé molts dels seus projectes. En tenim una bona mostra al presbiteri i altar de Guimerà. Jujol, per a l'arquitecte Ràfols, és un volcà que llença color i formes de manera eruptiva, ple de foc i de sentiment.

El dia que es puguin editar ben reproduïts tots els dibuixos de Jujol, en el món artístic es produirà un daltabaix. L'obra de Jujol se situa, doncs, en la frontera entre la pintura i l'arquitectura. A més, també cal destacar la facilitat per dissenyar mobles, llums, miralls, marcs i objectes d'ús diari, cosa que fa que el més insignificant dels objectes tingui en les seves mans un aire artístic.

Podem dir molt clar i entenedor i que una qualitat a tenir present, Jujol fou un mestre del reciclatge reutilització d'objectes trencats o de rebuig, i això és patent en les claus de volta o collages. Recordem la portalada de la casa Bofarull a partir d'eines de pagès, i recupera restes de plats, tasses, vidres i fins i tot un vell porró per a revestir la coberta de la torre, amb tot una de les grans obres a observar, valorar i descobrir de fora i de dintre és l'església de Vistavella materials humils i reciclats: claus, cartons, trossos de filferro i tauló de fusta; tot un exercici d'art povera.

Per sort, es conserven els arxius dels dibuixos de Jujol, i en algun moment se'n podrà observar la visió global de les formes artístiques que ha mostrat en tota la seva obra.

Avui l'Arxiu Jujol és revisat i catalogat, sota la protecció del col·legi d'Arquitectes de Catalunya, pel seu fill Josep Maria.

Per Bassegoda el seu treball té una unitat, però el seu estil el fa de difícil classificació, segons els especialistes francesos, perquè és una barreja de surrealisme barroc, expressionisme i art abstracte, adequadament condimentat amb la visió i la tenacitat catalanes.

No podia estar sense dibuixar, fos damunt d'un diari, a la paret, a la pissarra de l'Escola d'Arquitectura o, encara de manera més peregrina, retolant amb re-torçadíssimes lletres gòtiques de colors els dibuixos dels seus alumnes.

Els dibuixos, aquarel·les, papers retallats i pintures de Jujol, ultra els supremes esgrafiats, sorprenen perquè hi caben tots els estils de la història i, ensems, tenen una personalitat única.

Per a S. Tarragó (1975), Jujol fou un dels dibuixants més qualificats del seu temps, al costat de Fortuny o Picasso, utilitzà tots els mitjans d'expressió al seu abast i desplegà en tots ells una viva i fecunda imaginació d'efectes sorprenents.

L'arquitecte Llinàs (1996), que ha donat cursos sobre Jujol a l'Escola d'Arquitectura escriu: **“desarrolló un lenguaje imaginativo muy peculiar”**.

Part d'aquest ventall de possibilitats de gran dibuixant i de mostres de les variants cal·ligràfiques les va deixar acolorides i amb una extensa i ampla gamma al presbiteri i als retaules de Guimerà.

La seva obra entre projectes i col·laboracions, des de 1902 fins a 1949, com a més importants i de projecció, segons el seu fill Josep Maria Jujol, podem citar : A Tarragona- Teatre del “Patronat Obrer”. (avui Teatre Metropol) a la Rambla Nova de Tarragona (1908) – Casa Ximenis (1914). Observem les baranes dels balcons que incorporen un seient. – Gremi de Pagesos de Sant Isidre (1939-1949) – L'església parroquial de Vistabella (1918-1923), s'ha dit que sembla haver sorgit d'una erupció de l'època neolítica i que és una de les grans obres europees del segle XX- El cambril dels pares carmelites de Tarragona (1919)- Parròquia de Constantí (1913-1915), on Jujol es va moure amb llibertat creativa i desimboltura econòmica. – Casa Bofarull dels Pallaresos (1914-1931), obra magna de l'arquitectura jujolista. Els esgrafiats són complements essencials de l'arquitectura de Jujol- Casa Andreu de Fortuny. Casa Solé dels Pallaresos (1943). Ermita del Roser a Vallmoll (1925-1927 - Santuari de Montserrat de Montferri (1962-1999)- Mas Carreras a Roda de Berà (1944-1947)- Parròquia del Vendrell (1939-1949) – Esgrafiat de la casa Gallissà (1906)- Torre Salvador (1909)- Torre Guieral (1913)- Tallers Mañach (1916-1922)- Casa Bruguera

(1927), esgrafiats al·legòrics- La font monumental a la plaça Espanya de Barcelona. (URTX pàgina 297)

Fou arquitecte municipal de Sant Joan D'Espí. Jujol va ser un arquitecte de comarques i la seva obra es pot visitar, com podem veure a Barcelona, Alt Camp de Tarragona i a Sant Joan Despí.

A Lleida només ens deixa la seva empremta en el retaule i el sagrari de Guimerà. Per a Jujol fill (1990), són obres molt personals.

Jujol fou un dibuixant hàbil i precís sobre el paper i també sobre paret i paviment

L'obra inacabada del santuari de Montferri

Si Gaudí té a la Sagrada Família la seva obra inacabada, Jujol també té la del santuari de Montserrat de Montferri (1926), a l'Alt Camp, l'obra que va deixar tot just començada, sembla ser per motius econòmics.

Val a dir que el moment, entre les millors obres a destacar seria el conjunt global de l'església de Vistabella (1918-1923), com una peça d'una arquitectura modernista, a destacar, tant pels materials, de pedres trobades, com per la seva col·laboració per volums irregulars i formes naturals, com la forma d'estar entrelligada, a les parets i en certes restes del temple.

Vistavella, terme municipal de la Secuita, Tarragona, fou un encàrrec de 1917 dels veïns del mateix poble i es va inaugurar en 1923.

Les pintures de l'absis varen ser destruïdes en guerra civil i tornades a pintar per la filla de Jujol. L'obra en "Els murs" són de maçoneria de pedra coberta amb volta catalana, suportada per una creueria de dos arcs parabòlics de maó de gran alçada que es recolzen en els murs exteriors i en una estructura de pilars també d'obra.

Joan Duch i Mas

Francesc Xavier Busquets i Pagès